

Aleksandra WALCZAK*

HISTORYCZNY PLAC MIEJSKI JAKO WSPÓŁCZESNE MIEJSCE PAMIĘCI

Wiele z obecnie istniejących wnętrz urbanistycznych określić można mianem współczesnego miejsca pamięci. Artykuł ma na celu omówienie współczesnego miejsca pamięci w kontekście istotnego elementu kultury, którego zadaniem jest upamiętnianie ważnych wydarzeń historycznych. Krakowskie Podgórze jest dzielnicą, w obrębie której mieści się niemało przestrzeni publicznych odnoszących się do pamięci miejsca w symboliczny oraz wyjątkowy sposób. Artykuł ma na celu określenie na przykładzie krakowskiego placu Bohaterów Getta, w jaki sposób współczesne wnętrza urbanistyczne przekazują historię miejsca. O wyborze placu zdecydowała pełniona przez niego funkcja współczesnego miejsca pamięci w historycznej tkance miasta. Historia placu poddana zostanie kompleksowej analizie oraz porównaniu jego formy przed przebudową i zaraz po niej. Istotne bowiem w historycznej tkance miasta jest istnienie przestrzeni pamiętających, które swoją historię zatrzymują w czasie, aby móc ją przekazywać obecnym, ale także przyszłym pokoleniom.

Słowa kluczowe: miejsce pamięci, plac, wnętrza urbanistyczne, historia miejsca, historyczny plac

1. WPROWADZENIE

Historia placów miejskich rozpoczyna się już w starożytności. Główne place miast starożytnego Rzymu nosiły miano *forum*, z kolei greckie miejsca spotkań nazywano agorami. Były to miejsca o szczególnym znaczeniu handlowym, stanowiące równocześnie ogniska życia miejskiego. Według jednej z definicji plac miejski to otwarta, niezabudowana przestrzeń na obszarze miasta lub osiedla, związana najczęściej z ważnymi ulicami i ujęta w obudowę architektoniczną [Śliczyńska 2023]. Mianem miejsca pamięci w potocznym rozumieniu najczęściej określa się: grób lub cmentarz wojenny, nieruchomość lub obiekt budowlany, albo też jego

* Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Wydział Architektury.

pozostałości. Również pomniki, kapliczki czy kopce [Fiktus 2015]. Do współczesnych miejsc pamięci zaliczyć można też place miejskie opowiadające o historii danej okolicy. W miastach możemy się spotkać z różnymi rodzajami placów różniących się od siebie m.in. funkcją, fizjonomią czy kompozycją. W artykule analizie zostanie poddane jedno z kluczowych założeń dotyczących placu miejskiego, jakim jest uwzględnienie go jako współczesnego miejsca pamięci w historycznej tkance miasta.

1.1. Cel, zakres, forma

Celem niniejszego artykułu jest określenie na przykładzie placu Bohaterów Getta w Krakowie, w jaki sposób współczesne wnętrza urbanistyczne opowiada o historii miejsca. W tekście zaprezentowano, jak wspomniany plac przekazuje historię miejsca dzięki swojej morfologii, fizjonomii oraz zastosowanym rozwiązaniom przestrzennym i funkcjonalnym, z wnikliwym odniesieniem do kontekstu historycznego.

Zakres miejscowy przeprowadzonej analizy obejmuje plac Bohaterów Getta w Krakowie. O jego wyborze decyduje pełniona przez niego funkcja współczesnego miejsca pamięci w historycznej tkance miasta, które stanowi atrakcyjne miejsce turystyczne. Z kolei zakres czasowy analiz obejmuje przedział od roku 1880, czyli daty powstania pierwszych granic placu, do 2005 r., w którym przeprowadzona została jego przebudowa.

Metoda badań w ramach artykułu dobrana została na zasadzie analizy krytycznej literatury oraz pozycji internetowych, a także obserwacji. W ramach badań porównawczych niniejszy tekst plac poddany został kompleksowej analizie porównawczej jego funkcji przed przebudową oraz po niej. Kompleksowo przeanalizowano również wygląd i formę placu przed przebudową oraz w obecnej postaci. Na podstawie map stratygraficznych wykonana została krytyczna analiza historyczna uwzględniająca zmiany w układzie, komunikacji oraz funkcjonalności placu.

2. KONTEKST HISTORYCZNY

Pierwsze granice placu wytyczone zostały ok. roku 1838, gdy był on rynkiem pomocniczym miasta Podgórze, a także pełnił zapewne funkcje targowe, lecz nie nosił w tym czasie swojej obecnej nazwy. Plac nazwę Mały Rynek uzyskał dopiero w latach 80. XIX w. W pierwszym okresie swojego istnienia nie był otoczony żadną zabudową, a jego granice wyznaczały jedynie okalające go drogi.

Rys. 1. Handel wyrobami bednarskimi w Małym Rynku w Podgórzu z 1913 r.
[Muzeum Etnograficzne w Krakowie]

Z biegiem lat granice dzielnic i obszarów miejskich stopniowo ulegały regulacji oraz stawały się czytelniejsze z powodu rozwijającej się infrastruktury miasta. Główne parcele skupione wokół placu przeznaczono na domy mieszkalne, w jednym z budynków działała przetwórnia cykorii oraz warsztat kołodziejski. Pod koniec XIX w. otwarto pierwsze sklepy. Na początku XX stulecia powstała apteka Pod Orłem, należąca do Józefa Pankiewicza. Wokół tworzącej się zabudowy Małego Rynku pojawiały się także drogi i chodniki, a właściciele budynków zobowiązani byli do zorganizowania chodników według dokładnych wytycznych – każdy miał mieć tę samą szerokość i być zbudowany z „pieńków pruskich”. Do 1908 r. utworzono wszystkie chodniki wokół placu.

W 1913 r. został otwarty most Krakusa, dzięki któremu powstało bezpośrednie połączenie między Podgórzem a Śródmieściem. W 1915 . nastąpiło oficjalne przyłączenie Podgórza do miasta Krakowa, przez co w 1917 r. zmianie uległa nazwa placu, ponieważ w Krakowie istniał już jeden Mały Rynek. Rada Miasta przyjęła nową nazwę: plac Zgody, która miała nawiązywać do zawartego porozumienia i połączenia. W 1930 r. na terenie placu powstał drugi dworzec autobusowy Krakowa – „Karpaty”, według projektu Adolfa Siódmaka. Swoją funkcję pełnił do 1939 r., a po wybuchu wojny został przejęty przez wojsko.

Rys. 2. Autobusy krakowskiego PKS-u na Placu Zgody 1948-1950
[Muzeum Etnograficzne w Krakowie]

Rys. 3. Plac Boh. Getta – wtedy Plac Zgody [Fotopolska 2023]

W latach 40. podgórski plac zyskał całkowicie nowe przeznaczenie. W 1941 r., gdy w części Podgórza wyznaczono getto krakowskie, plac Zgody stał się jego punktem centralnym. Wszyscy mieszkańcy nieżydowskiego pochodzenia zostali wysiedleni, z wyjątkiem aptekarza Józefa Pankiewicza, który narażając swoje życie,

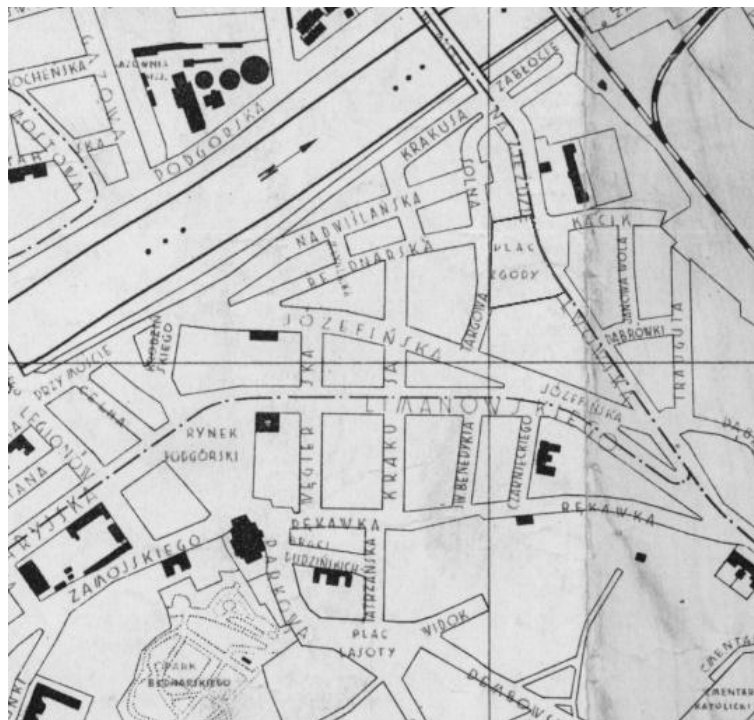
nadal prowadził aptekę Pod Orłem. Obok budynku dworca, który przeznaczony został na posterunek Policji Polskiej Generalnego Gubernatorstwa, stanął mur getta z bramą wjazdową przy ulicy Lwowskiej. Ostatecznie getto zlikwidowane zostało w 1943 r. Po wojnie plac otrzymał nazwę: plac Bohaterów Getta, a w roku 2005 nastąpiła jego przebudowa przeprowadzona przez biuro projektowe Lewicki & Łatak.

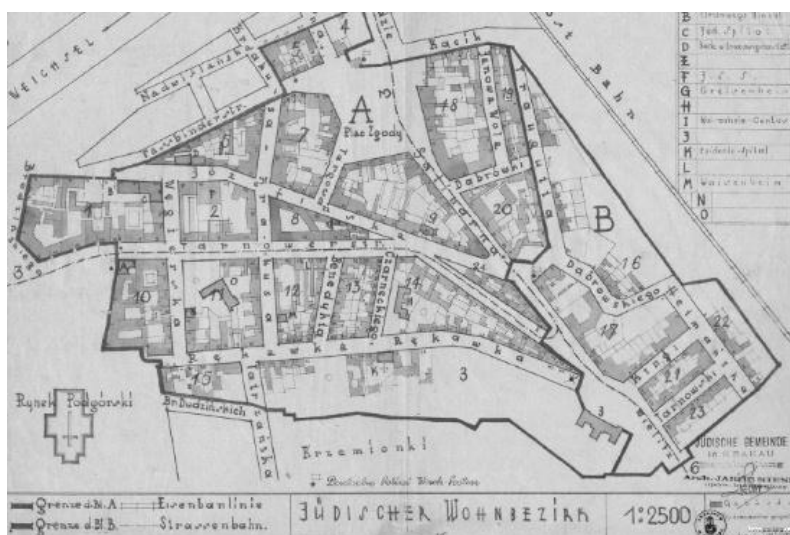
Rys. 4. Autobus stojący przed budynkiem dworca Polskiego Związku Turystycznego [Archiwa Państwowe – Narodowe Archiwum Cyfrowe]

Rys. 5. Mapa Podgórze z 1916 r. [Biblioteka Cyfrowa UMCS]

Rys. 6. Mapa Podgórza z 1940 r. [Składnica Map Biblioteki Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego]

Rys. 7. Mapa Podgórza z 1940 r. [Muzeum Narodowe w Krakowie]

3. PLAC PRZED PRZEBUDOWĄ

Przed przebudową, która nastąpiła w roku 2005, plac Bohaterów Getta był w przybliżeniu regularnym, kwadratowym skwerem otoczonym z trzech stron kamienicami oraz obiektami użyteczności publicznej z okresu międzywojennego. Teren ten znajdował się w złym stanie technicznym, jak również jego estetyka pozostawiała wiele do życzenia. Kompozycja placu była chaotyczna oraz pozbawiona sprecyzowanego zagospodarowania, dlatego też funkcja miejsca pamięci, jaką mu przypisano, zdawała się słabo zauważalna, a sama przestrzeń placu nie została przystosowana do potrzeb turystów oraz mieszkańców Krakowa.

Przed modernizacją teren placu dostępny był dla ruchu kołowego, choć jego zniszczona nawierzchnia wymagała kompleksowej renowacji. Z archiwalnych zdjęć wnioskować można, że plac stanowił również przystanek postojowy dla autobusów miejskich. Znajdowały się na nim także fragmenty dawnych murów getta i tablice upamiętniające ludzi i wydarzenia związane z historią miejsc i mieszkańców miasta. Plac przed modernizacją stanowił nieatrakcyjny, martwy, a zarazem silnie skomunikowany obszar, na którym głównymi dominantami okazywały się wiaty przystankowe. Sporadycznie odwiedzany był przez grupy turystyczne, dla mieszkańców stanowił natomiast tylko jeden z głównych punktów komunikacyjnych na mapie Podgórze.

Rys. 8. Wygląd Placu Boh. Getta przed przebudową [Kraków.pl 2012]

Rys. 9. Widok Placu Boh. Getta przed przebudową [Kraków.pl 2012]

3.1. Plac po przebudowie

Projekt przebudowy placu Bohaterów Getta był przedmiotem konkursu urbanistyczno-architektonicznego przeprowadzonego w roku 2003. Przyjęty projekt miał przedstawiać zagospodarowanie terenu placu, który upamiętniałby ofiary krakowskiego getta oraz przypominał o tragedii, jaka się tu wydarzyła. Autorzy prac konkursowych musieli spełnić szereg oczekiwań, w tym m.in.: sformułowanie zasad przestrzennych odbudowy placu, uczytelnienie jego wnętrza, określenie idei koncepcji miejsca, przedstawienie kształtowania nawierzchni, wyposażenie projektowanego obszaru w małą architekturę oraz zieleni.

Zwycięski projekt należał do biura projektowego Lewicki & Łatak. Zakres opracowanego przez autorów pomysłu obejmował m.in. zagospodarowanie terenu, przebudowę istniejącego budynku dworca, projekt małej architektury oraz infrastruktury technicznej.

Głównym założeniem projektu architektów było stworzenie miejsca, które swoim wnętrzem opowiadałoby jego historię oraz stanowiłoby współczesne miejsce pamięci. Ideę przewodnią pełnić miała funkcja kommemoratywna placu ze względu na szczególną lokalizację oraz historię. Bezpośrednią inspiracją w procesie twórczym było wspomnienie aptekarza Tadeusza Pankiewicza, który w swojej książce *Apteka w getcie krakowskim* opisał sceny, które widział w czasie jednej z akcji deportacyjnych w marcu 1943 r. Zrelacjonował to, jak Żydzi zostawiali na placu swoje mienie, dorobek całego życia, i wyruszyli w swą dalszą wyczerpującą i tragiczną drogę. Opowiedział to następującymi słowami:

„Na placu Zgody niszczeje nieprzeliczona ilość szaf, stołów, kredensów i innych mebli, przenoszonych nie wiadomo po raz który z miejsca w miejsce” [Pankiewicz 2017: 240].

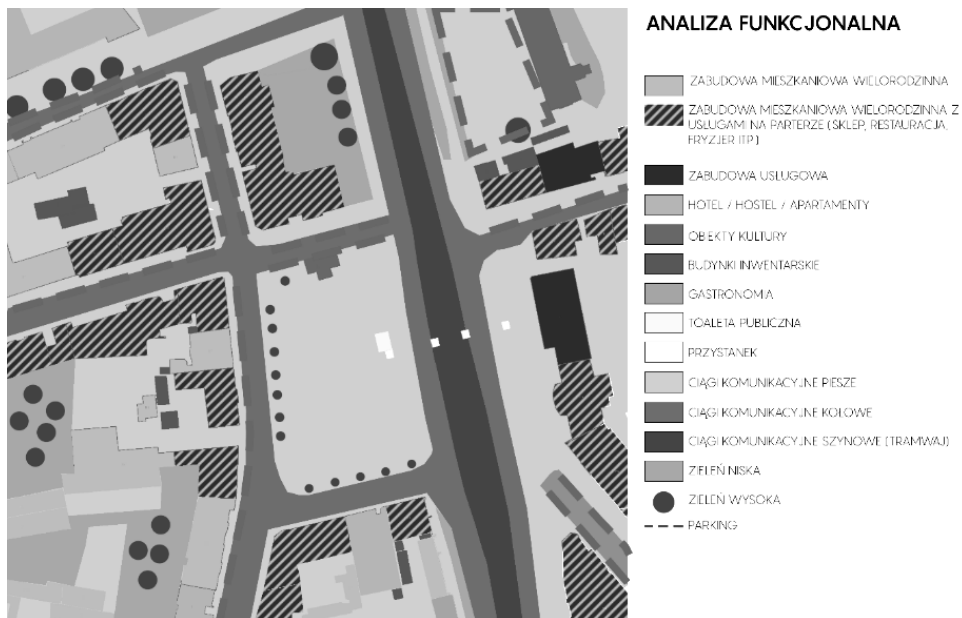
Główny element kompozycyjny placu stanowi pomnik składający się z trzydziestu trzech rzeźb krzesel z metalu oraz trzydziestu siedmiu mniejszych, drewnianych kopii. Z deklaracji autorów wynika, iż zamiast stawiania pomnika na placu chcieli, aby cały plac stał się pomnikiem. Żeliwne krzesła zostały ustawione w rzędach niczym mieszkańcy getta na apelu. Skierowane zostały w stronę apteki Pod Orłem, a trzy z nich w stronę ulicy Lwowskiej, gdzie zachował się fragment muru getta. Pozostałe krzesła, te mniejsze i drewniane, okalają pomnik i zwrócone są w jego kierunku. Kompozycja utworzona z krzesel stanowi symbol wysiedlenia, zagłady oraz nieobecności. Częścią projektu został również przedwojenny dworzec autobusowy „Karpaty”, na którego elewacji przedstawiono dwie daty upamiętniające: utworzenie (1941 r.) oraz likwidację (1943 r.) getta krakowskiego. W jego wnętrzu wydzielono niewielkie pomieszczenie, tzw. miejsce zadumy, które stanowić ma dla odwiedzających przestrzeń do refleksji.

Powstałe wewnątrz placu po rewitalizacji opowiada tragiczną historię miejsca oraz oddaje hołd i pamięć ofiarom Holokaustu poprzez nagromadzenie zwykłych przedmiotów. Przedmioty takie jak: krzesła, studnia z pompą, kosze na śmieci, wiaty przystanków, stojaki na rowery, a nawet znaki drogowe nabrały aspektu symbolicznego, tworząc jednocześnie miejsce pamięci. Zwielokrotnienie głównego elementu kompozycyjnego, jakim jest krzesło, pozwoliło na stworzenie wyjątkowej przestrzeni. Przestrzeń ta pełni nie tylko funkcję miejsca pamięci, które przypomina o istnieniu krakowskiego getta na jednym z brzegów Wisły, ale również nakreśla ogólny problem żydowskiego mienia.

Nawierzchnia placu ukształtowana została przy pomocy betonu oraz kostki z szarego sjenitu. Symbolicznie zaznaczona została również linia muru getta, w taki sposób, aby moment przekroczenia jego granicy można było poczuć w sposób fizyczny, poprzez drżenie kół samochodu na „kocich łbach”.

Materiały użyte w realizacji to: spatynowany brąz, skorodowane żeliwo, ocynkowanie, które staje się matowe, kostka z szarego sjenitu oraz beton.

Na rys. 10, przedstawiającym analizę funkcjonalną, zauważyć można, iż wokół placu dominuje zabudowa mieszkaniowa z usługami na parterze, z czego większość stanowią lokale gastronomiczne. Oprócz tego zlokalizowane wokół placu są inne usługi, m.in. już od dawna działająca apteka Pod Orłem, której założycielem był wspomniany już wcześniej Tadeusz Pankiewicz. Aktualnie znajduje się w niej wystawa upamiętniająca losy krakowskich Żydów podczas II wojny światowej. Na placu w dawnym budynku dworca mieści się również Galeria Na Placu, w której zbiorach dostępne są rękodzieła oraz obrazy. Komunikacja wokół placu jest bardzo dobrze zorganizowana, dostępne są przystanki tramwajowe, autobusowe, parkingi dla samochodów osobowych oraz specjalnie wyznaczone miejsca dla rowerów. Z przeprowadzonej analizy wnioskować jednak można o deficyt zieleni urządzonej, którą mocno akcentuje się we współczesnej urbanistyce.

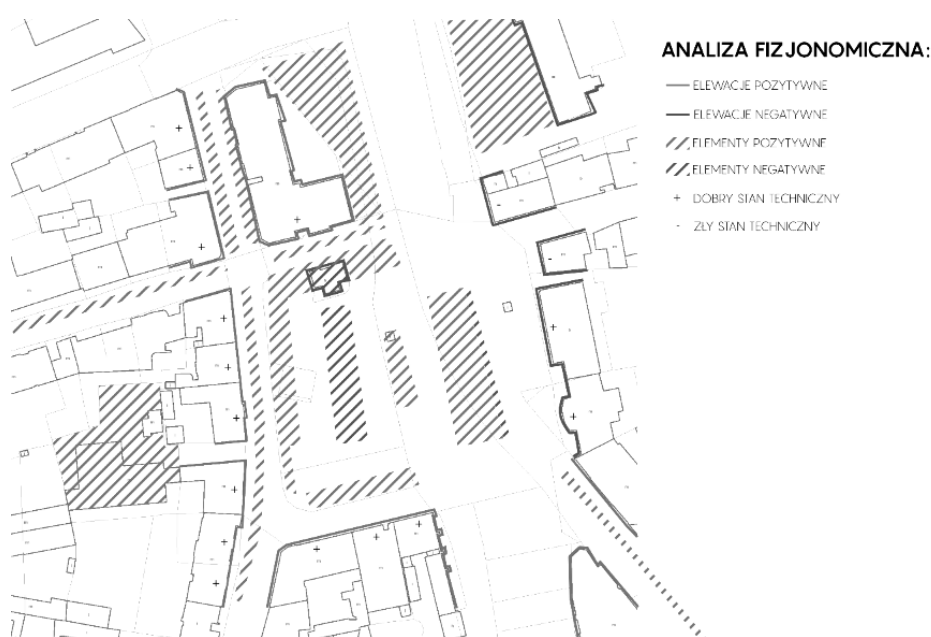

Rys. 10. Analiza funkcjonalna [oprac. własne]

Rys. 11. Analiza kompozycyjna [oprac. własne]

Dzięki przeprowadzonej analizie kompozycyjnej placu zauważyć można charakterystyczne domknięcia placu pierzejami zabudowy, które stanowią także pozytywną dominantę. Większość z nich posiada odrestaurowane elewacje. Z wychodzących pomiędzy nimi ulic rozprzestrzeniają się otwarcia perspektywiczne na plac. Akcent negatywny placu stanowi budynek galerii, współcześnie wymaga on bowiem renowacji ze względu na swoją niszczącą elewację. Negatywną dominantę stanowi również budynek w pierzei wschodniej, który posiada szklaną elewację. Swoją bryłą, wysokością oraz stylem architektonicznym nie wpisuje się w historyczną tkankę placu miejskiego. W ogólnej kompozycji silnie odczuwalna jest również oś kompozycyjna. Znajdujące się na placu krzesła tworzą pomnik przestrzenny, który upamiętnia historię, jaka rozgrywała się w okolicy, ale również na samym placu, dzięki czemu plac Bohaterów Getta stanowi współczesne miejsce pamięci.

Rys. 12. Analiza fizjonomiczna [oprac. własne]

Analiza fizjonomiczna placu Bohaterów Getta wskazuje na dominację aspektów pozytywnych w urbanistyce placu. Większość z elewacji budynków pierzei jest w dobrym stanie technicznym i stanowi element pozytywny. Do negatywów można zaliczyć elewację wschodnią, która odbiega swoją architekturą, a także stanem technicznym od reszty pierzei.

4. PODSUMOWANIE

Plac Bohaterów Getta, zarówno przed przebudową, jak i zaraz po niej, charakteryzował pewien cel – było nim opowiadanie historii, która wydarzyła się na jego terenie. Plac ów przez kilkadziesiąt lat ewoluował w najróżniejszy sposób, aby ostatecznie jego współczesny projekt, a zarazem realizacja ukazywały, że obraz współczesnego miejsca pamięci może być przedstawiony w prosty oraz symboliczny sposób. Historie mieszkańców prowadzić bowiem mogą do odzwierciedlenia jego dziejów w symbolicznych formach pomników. W procesie twórczym kluczowa dla projektantów jest inspiracja prowadząca do stworzenia takich koncepcji, które w przyszłości mogą zdobywać liczne nagrody, czego przykładem jest wspomniany plac Bohaterów Getta projektu Kazimierza Łataka oraz Piotra Lewickiego. Z powodu zróżnicowanej funkcjonalności budynków w obrębie placu, bliskości centrum miasta, dostępnej komunikacji czy też wartości kulturowej i historycznej plac Bohaterów Getta jest takim punktem na mapie Podgórza, który może prowadzić do znaczącego rozwoju infrastruktury w kierunku centrum, ale również może doprowadzić do dalszego kształtowania przestrzeni o funkcji współczesnego miejsca pamięci.

Plac miejski jest istotnym elementem w historycznej tkance miasta, pełni nie tylko funkcję przestrzeni publicznej, ale także stanowi zasadniczy składnik dziedzictwa kulturowego. Stanowi on miejsce, w którym przeszłość i teraźniejszość harmonijnie się spletają, tworząc unikalne doświadczenie dla mieszkańców i odwiedzających. Jako nośniki pamięci i symboliki miejsca mogą upamiętniać ważne wydarzenia historyczne, przez co stają się miejscami pamięci.

Opisana przestrzeń miejska, jaką jest plac Bohaterów Getta w Krakowie, ma charakter współczesnego miejsca pamięci, które ujęte zostało w historycznej tkance miasta. Plac zlokalizowany pośrodku kamienic o niewątpliwych walorach architektonicznych swoją formą opowiada o wydarzeniach, jakie miały miejsce na jego terenie. Posiada on rozległą historię, która swoje początki miała już w 1838 r. Początkowy rynek pomocniczy po latach doczekał się nowej funkcji – jednego z najważniejszych miejsc krakowskiego Podgórza. Dzięki temu, że znajduje się w sercu dawnego getta krakowskiego, stanowi hołd dla tych, którzy walczyli, a pomnikiem składającym się z krzeseł symbolicznie oddaje on ducha walki. Swoją formą inspirowała odbiorców do refleksji, dialogu czy dyskusji. Plac Bohaterów Getta jest miejscem, które angażuje emocjonalnie odbiorców, edukuje oraz inspirowała do działania na rzecz budowania bardziej sprawiedliwego i zjednoczonego społeczeństwa.

Oprócz pełnienia funkcji współczesnego miejsca pamięci plac stanowi także przestrzeń dla różnorodnych wydarzeń i ceremonii, które przyciągają zarówno turystów, jak i lokalną społeczność. Przed przebudową swoją formą nie zachęcał do odwiedzin oraz zgłębiania jego przeszłości. Dzisiaj jednak wizyta na placu to nie tylko spacer po historycznej tkance miasta, ale także możliwość głębokiego kontaktu z tym, co się tu wydarzyło, którą umożliwili odbiorcom architektki. Znaczenie pamięć-

ci miejsca zostało w wyjątkowy sposób wyeksponowane przez artystów, a dawny, zaniedbany plac, który był tylko jedną z głównych pętli komunikacyjnych, po latach mógł odejść w zapomnienie, aby przekształcić się we współczesne miejsce pamięci w historycznej tkance Krakowa.

Warto na koniec przytoczyć słowa francuskiego myśliciela Paula Ricoeura o miejscach pamięci: „funkcjonują głównie jako reminders, wskaźniki przypomnienia, i są oparciem dla słabnącej pamięci, orężem w walce z zapomnieniem, a nawet milczącym zastępcą w przypadku martwej pamięci. Miejsca «ostają się» jako inskrypcje, pomniki, potencjalnie dokumenty, natomiast wspomnienia przekazywane wyłącznie ustnie, głosem, ulatują tak samo jak słowa” [Ricoeur 2005: 58]. Dzięki współczesnym miejscom pamięci miasto pamięta, pamiętają też ludzie, aranżowana przestrzeń może się zatrzymać w czasie, aby opowiadać o swojej historii obecnym, ale również przyszłym pokoleniom.

LITERATURA

- Czechowicz J., 2008, *XIX-wieczne układy zwartej zabudowy Krakowa na przykładzie dwóch rynków Podgórze*, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 2-A, s. 123-130.
- Jafiszow M., Kubisztal P., Szydło G., 2010, *Plac Bohaterów Getta*, Vis-à-vis/Etuda, Kraków.
- Malinowska-Petelenz B., Petelenz A., 2010, *Przestrzeń publiczna jako ekspresja pamięci*, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 3-A, s. 25-31.
- Pankiewicz T., 1995, *Apteka w Getcie Krakowskim*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Petelenz M., 2010, *Przestrzeń wspólna – konflikt interesów*, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 3-A, s. 115-119.
- Setkiewicz P., 2012, *Trzy place – rewitalizacja przestrzeni po komunikacyjnych czy nowa postać aneksji?*, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 3-A, s. 135-139.
- Prace studentów pierwszego semestru kursu magisterskiego 2018/2019 z przedmiotu socjologia miasta stanowiące pokłosie zajęć prowadzonych przez dr hab. Małgorzatę Dymnicką, prof. uczelni, 2019, wydane w: *Miasto jako przedmiot badań architektury i socjologii*, red. M. Dymnick, Sz. Kowalski, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.
- Ricoeur P., 2005, *Pamięć, historia, zapomnienie*, przeł. J. Margański, Universitas, Kraków.
- Szymański W., 2015, *Miejsce pamięci – pomnik – anty-pomnik. Artystyczne strategie upamiętniania na terenie krakowskiego Podgórze*, „RIHA Journal”, 0122.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Encyklopedia Krakowa, 2023, *Plac Bohaterów Getta*, <https://encyklopediakrakowa.pl/architektura-i-urbanistyka/rynki-place-i-ulice/144-place/1433-plac-bohaterow-getta.html> (dostęp: 5.04.2023).
- Fiktus P., 2015, *Prawno-historyczne aspekty problematyki miejsc pamięci w polskim systemie prawnym*, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/77832/PDF/15_P_Fiktus_Prawno

- no_historical_aspects_problematyki_miejsc_pamieci_w_polskim_systemie_prawnym.pdf (dostęp: 5.06.2023).
- Kraków.pl, 2012, *Przebudowa placu Bohaterów Getta*, https://www.krakow.pl/zmieniamy_krakow/1084,artykul,przebudowa_placu_bohaterow_getta.html (dostęp: 8.05.2023).
- Śliwczyńska E., 2023, *Place w Lublinie – definicja placu*, <https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/place-w-lublinie-definicja-placu/> (dostęp: 5.04.2023).

ILUSTRACJE

- Archiwa Państwowe – Narodowe Archiwum Cyfrowe. *Autobus stojący przed budynkiem dworca Polskiego Związku Turystycznego*, <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/85279/> (dostęp: 21.04.2023).
- Fotopolska.eu (1958). *Plac Boh. Getta – wtedy Plac Zgody*, <https://fotopolska.eu/808301,foto.html> (dostęp: 21.04.2023).
- Muzeum Etnograficzne w Krakowie, 1948, *Autobusy krakowskiego PKS-u na Placu Zgody 1948 r.*, <https://fotopolska.eu/493273,foto.html> [dostęp: 21.04.2023].
- Muzeum Etnograficzne w Krakowie, 1913, *Handel wyrobami bednarskimi w Małym Rynku w Podgórzu z 1913 r.*, <https://fotopolska.eu/1890482,foto.html?o=u18647&p=1> (dostęp: 21.04.2023).

HISTORIC CITY SQUARES AS A CONTEMPORARY MEMORIAL

Summary

Many of today's urban interiors can be described as a contemporary memorial. The purpose of this article is to discuss the contemporary place of memory in the context of an important cultural element whose task is to commemorate important historical events. Krakowskie Podgórze is a district within which there are a considerable number of public spaces relating to the memory of the place in a symbolic and unique way. Speaking of memorials, it should be noted that they can convey their history through their own morphology, physiognomy, as well as spatial solutions. The article aims to determine, using the example of Krakow's Ghetto Heroes Square, how the contemporary urban interior conveys the history of the place. The choice of the square was determined by its function as a contemporary memorial site in the historical fabric of the city. The history of the square will be subjected to a comprehensive analysis and comparison of its form before and immediately after the reconstruction. After all, important in the historical fabric of the city is the existence of memorial spaces that freeze their history in time to be able to pass it on to the present, but also to future generations.

Keywords: memorial, square, urban interior, history of the place, historical square